Raport de evaluare a Comisiei Electorale Centrale din perspectiva Sistemului Naţional de Integritate

Chişinău – Octombrie, 2020

Acest raport a fost realizat în cadrul proiectului „Consolidarea statului democratic de drept: contribuţia societăţii civile” implementat de Transparency International – Moldova şi susţinut financiar de Ambasada Regatului Ţărilor de Jos. Opiniile exprimate aparţin autorilor şi nu reflectă neapărat poziţia finanţatorilor.

Sumar executiv

Prezentul Raport constituie produsul evaluării Comisiei Electorale Centrale (CEC) din perspectiva Sistemului Naţional de Integritate (SNI). Metodologia SNI a fost elaborată de Transparency International şi aplicată în mai mult de 100 de ţări, inclusiv în Republica Moldova.[1] În corespundere cu metodologia SNI, CEC a fost evaluată bi-dimensional (Lege versus Practică), pornind de la 7 indicatori de bază.

Capacitate	Resurse
	Independenţă
Guvernare	Transparenţă
	Responsabilitate
	Integritate
Rol	Monitorizarea campaniilor electorale
	Administrarea alegerilor

În cadrul evaluării au fost identificate o serie de probleme. Astfel, deşi legea oferă CEC resurse adecvate pentru a-şi realiza misiunea, CEC nu este suficient reprezentat în teritoriu. CEC dispune de resurse adecvate pentru a-şi realiza misiunea, însă probleme constituie: insuficienţa spaţiilor de lucru, inclusiv a celor necesare depozitării securizate a echipamentelor şi materialelor electorale; fluctuaţia ridicată a cadrelor şi calificarea insuficientă a personalului; calificarea insuficientă a funcţionarilor electorali, în special, în cazul membrilor consiliilor electorale de circumscripţie şi ai birourilor electorale ale secţiilor de votare, desemnaţi de partidele politice.

Cadrul legal conţine reglementări menite să asigure independenţa CEC, însă acestea nu sunt suficiente, fiind oportună revizuirea modului de numire a membrilor CEC – eventuala numire a acestora în baza criteriilor de profesionalism urmare a unui concurs public.

CEC nu este percepută ca autoritate independentă, fapt determinat, în special, de modul de constituire a acesteia, dar şi de verificarea formalizată a candidaţilor, precum şi lipsa unor audieri veritabile ale acestora.

Cadrul legal privind transparenţa CEC nu este dezvoltat prin reguli interne de organizare a procedurilor de consultare publică în procesul de elaborare şi adoptare a deciziilor. CEC asigură transparenţa activităţii sale şi a procesului electoral, însă aceasta necesită a fi sporită, la fel, fiind insuficientă transparenţa consiliilor electorale de circumscripţie electorală şi a birourilor electorale ale secţiilor de votare.

Deşi există prevederi, în temeiul cărora CEC poate fi responsabilizată, acestea nu sunt lipsite de deficienţe, nefiind suficient de cuprinzătoare şi explicite: nu este prevăzut caracterul public al audierii rapoartelor CEC; contenciosul electoral este lacunar şi defectuos. Astfel, sunt insuficient reglementate: modalitatea de depunere şi examinare a contestaţiilor de către cetăţenii care votează în birourile electorale constituite în străinătate; procedura de examinare a contestaţiilor formulate în ziua alegerilor, care nu au putut fi depuse în instanţa de judecată în aceeaşi zi; organul competent să examineze contestaţiile privind administrarea alegerilor, după ziua alegerilor; necesitatea sau lipsa necesităţii respectării procedurii prealabile în cazul depunerii contestaţiilor privind administrarea alegerilor, după ziua alegerilor; termenul de soluţionare a contestaţiilor privind administrarea alegerilor, după ziua alegerilor, inclusiv în cazul depunerii contestaţiei de alegătorii care au votat în străinătate cu luarea în considerare a diferenţei de fus orar.

Codul electoral nu conţine decât un anumit regim de restricţii impus funcţiilor de membru al CEC, fără ca acesta să fie dezvoltat prin reguli de etică şi deontologie. CEC aplică instrumentarul menit să asigure integritatea instituţională, însă eforturile în acest sens urmează a fi consolidate.

[1] Metodologia SNI, dar şi cercetarea SNI Moldova -2014, poate fi accesată la: https://www.transparency.org/en/national-integrity-system-assessments.

În partea ce ţine de monitorizarea campaniilor electorale, CEC nu dispune de autoritate şi resurse pentru a monitoriza, efectiv şi eficient, finanţele partidelor politice, dar şi cheltuielile concurenţilor electorali în campanie electorală. În acest sens, probleme constituie: nereglementarea mediului informaţional on-line în perioada electorală; reglementări insuficiente privind utilizarea resurselor administrative în perioada electorală; impactul redus al programelor de informare dedicate populaţiei, inclusiv - grupurilor specifice; lipsa pluralismul politic în mass-media.

În ceea ce priveşte administrarea alegerilor, se menţin probleme determinate de instabilitatea cadrului legal; calitatea listelor electorale; înregistrarea prealabilă a alegătorilor; accesibilitatea redusă a secţiilor de votare pentru persoanele cu dizabilităţi; calitatea prevederilor menite să asigure integritatea procesului electoral; calitatea programelor de promovare a comportamentului antifraudă electorală.

Recomandări:

- delegarea CEC a dreptului de a-şi înfiinţa reprezentanţe permanente în teritoriu;
- prevederea procedurii de certificare a funcţionarilor electorali;
- includerea în componenţa consiliilor electorale ale consiliilor electorale de circumscripţie electorală şi a birourilor electorale ale secţiilor de votare, în exclusivitate, a persoanelor certificate;
- digitalizarea procesului electoral;
- promovarea unei politici de cadre potrivite care ar reduce fluctuaţia cadrelor;
- revizuirea modului de constituire a CEC – eventuala numire a membrilor CEC în baza criteriilor de profesionalism urmare a unui concurs public;
- aplicarea, în practică, a procedurilor de verificare şi audiere a candidaţilor la funcţiile de membru al CEC;
- dezvoltarea cadrului legal privind transparenţa CEC prin reguli interne de organizare a procedurilor de consultare publică în procesul de elaborare şi adoptare a deciziilor;
- sporirea transparenţei CEC, dar şi asigurarea transparenţei cuvenite a consiliilor electorale de circumscripţie electorală şi a birourilor electorale ale secţiilor de votare, prin punerea în aplicare plenară a prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparenţa în procesul decizional şi, cu titlu de recomandare, a prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 188/2012 privind paginile oficiale ale autorităţilor administraţiei publice în reţeaua Internet;
- îmbunătăţirea cadrului legal menit să responsabilizeze CEC, inclusiv revizuirea prevederilor aferente contenciosului electoral;
- asigurarea unei veritabile audieri a rapoartelor CEC în plenul Parlamentului;
- implementarea de către CEC a recomandărilor Curţii de Conturi;
- dezvoltarea cadrului legal prin reguli de etică şi deontologie aplicabile membrilor CEC;
- punerea în aplicare, efectivă şi plenară, a instrumentarului menit să asigure integritatea instituţională;
- dezvoltarea, pe pagina web a CEC, a modulului anticorupţie şi a compartimentului dedicat carierei.
- îmbunătăţirea cadrului legal aferent monitorizării cheltuielilor concurenţilor electorali în campanie electorală, precum şi, în aceeaşi ordine de idei, sporirea capacităţii CEC, inclusiv prin instruirea suplimentară a personalului;
- reglementarea mediului informaţional on-line în perioada electorală;
- îmbunătăţirea cadrului legal menit să prevină utilizarea resurselor administrative în perioada electorală;
- sporirea capacităţilor Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral;
- sporirea vizibilităţii programelor de informare dedicate populaţiei;
- sporirea capacităţii de supraveghere, monitorizare şi sancţionare a Consiliului Audiovizualului;
- asigurarea stabilităţii legislaţiei electorale - în modificarea legislaţiei electorale, ghidarea de standardele internaţionale şi exigenţele tehnicii legislative;
- conjugarea eforturilor tuturor autorităţilor competente în sporirea calităţii listelor electorale;
- reconsiderarea mecanismului de înregistrare prealabilă a alegătorilor;
- sporirea accesibilităţii secţiilor de votare pentru persoanele cu dizabilităţi;
- îmbunătăţirea cadrului legal menit să asigure integritatea procesului electoral;
- îmbunătăţirea programelor de promovare a comportamentului antifraudă electorală.

Structură şi organizare

În Republica Moldova, sistemul organelor electorale este constituit din: Comisia Electorală Centrală (CEC); consiliile electorale de circumscripţie electorală (CECE); birourile electorale ale secţiilor de votare (BESV).

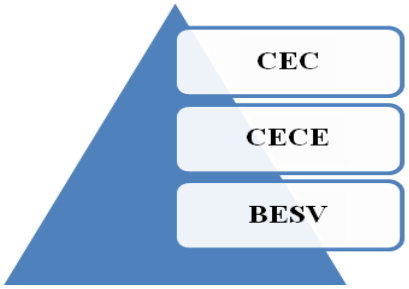

CECE şi BESV sunt constituite, în exclusivitate, în scopul organizării şi desfăşurării unui eveniment electoral (alegeri şi referendumuri), fiind dizolvate de îndată ce sunt aduse la cunoştinţă publică rezultatele finale ale acestuia. Modul de constituire, de organizare şi de încetare a activităţii, precum şi statutul CECE şi BESV, sunt reglementate prin lege.[2] Cu titlu de exemplu, pentru alegerile prezidenţiale din 01.11.2020, au fost constituite 36 CECE[3] şi 2143 secţii de votare, inclusiv: 139 secţii de votare – pentru cetăţenii aflaţi peste hotarele ţării; 42 secţii de votare – pentru cetăţenii din localităţile din stânga Nistrului, municipiul Bender şi unele localităţi ale raionului Căuşeni.[4]

Organul care activează permanent şi asigură managementul electoral este CEC. Potrivit legii[5], CEC este organ de stat independent, înfiinţat pentru realizarea politicii electorale în scopul unei bune desfăşurări a alegerilor, pentru supravegherea şi controlul respectării prevederilor legale privind finanţarea partidelor politice şi a campaniilor electorale.

CEC este constituită din 9 membri: un membru este desemnat de către Preşedintele Republicii Moldova, ceilalţi 8 membri sunt desemnaţi de către Parlament, cu respectarea reprezentării proporţionale a majorităţii şi a opoziţiei. Componenţa nominală a CEC se confirmă prin hotărâre a Parlamentului, cu votul majorităţii deputaţilor aleşi. Preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul sunt aleşi, din rândul membrilor, cu majoritatea voturilor membrilor CEC. Preşedintele, vicepreşedintele şi secretarul activează permanent, funcţiile fiind de demnitate publică.[6] Şedinţele se convoacă de preşedinte sau la cererea a 3 membri ai CEC, fiind deliberative dacă la ele participă majoritatea membrilor. CEC adoptă hotărâri cu votul majorităţii membrilor.

Mandatul CEC este de 5 ani. În cazul în care mandatul expiră în cursul perioadei electorale, mandatul se prelungeşte de drept până la finele acestei perioade şi intrarea ulterioară în funcţie a noilor membri, dar cu cel mult 90 de zile.

Resurse (lege)

În ce măsură există prevederi legale care oferă CEC resurse adecvate pentru a-şi realiza misiunea?

[2] Statutul CECE şi BESV este reglementat de Codul electoral şi de acte normative departamentale: Regulamentul privind activitatea consiliului electoral de circumscripţie, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1702/2018; Regulamentul privind activitatea birourilor electorale ale secţiilor de votare, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1734/2018.
[3] Hotărârea CEC nr. 4177/2020 cu privire la constituirea circumscripţiilor electorale de nivelul al doilea pentru desfăşurarea alegerilor pentru funcţia de Preşedinte al Republicii Moldova.
[4] CEC, 29.09.2020, Pentru alegerile prezidenţiale din 1 noiembrie 2020 au fost constituite 2143 de secţii de votare, https://a.cec.md/ro/pentru-alegerile-prezidentiale-din-1-noiembrie-2020-au-fost-2781_97808.html.
[5] Statutul CEC este reglementat de Codul electoral şi de Regulamentul cu privire la activitatea Comisiei Electorale Centrale, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 137/2006.
[6] Regimul funcţiei de membru al CEC este reglementat de Codul electoral. Funcţiilor de preşedinte, vicepreşedinte şi secretar li se aplică şi prevederile Legii nr. 199/2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcţii de demnitate publică, în măsura în care Codul electoral nu prevede altfel.

Legea conţine prevederi referitoare la alocarea CEC a unor resurse potrivite (umane, financiare, materiale, tehnice).[7] CEC este persoană juridică şi are buget propriu, fiind finanţată din bugetul de stat în limita alocaţiilor bugetare aprobate prin legea bugetară anuală. Bugetul CEC se elaborează, se aprobă şi se administrează în condiţiile Legii finanţelor publice şi responsabilităţii bugetar-fiscale, nr. 181/2014. CEC beneficiază şi de resurse extrabugetare (asistenţa donatorilor externi, inclusiv organisme internaţionale).

CEC este asistată de un Aparat, ale cărui structură şi efectiv-limită se aprobă de către CEC. Personalul Aparatului este constituit din funcţionari publici şi personal contractual care desfăşoară activităţi auxiliare.[8] Personalul Aparatului este numit sau angajat în funcţie de către preşedintele CEC. De asemenea, în perioada electorală, CEC poate angaja, prin contract individual de muncă, personal în cadrul Aparatului CEC, degrevând persoanele respective de atribuţiile de la locul de muncă permanent. Angajaţii permanenţi ai CEC, în perioada electorală, beneficiază de o indemnizaţie în mărime de 35% din salariul mediu. În cazuri excepţionale, cu acordul salariatului, durata timpului de muncă poate deroga, în condiţiile legii, de la plafonul stabilit.

În perioada electorală, membrii CEC care nu activează permanent sunt degrevaţi de atribuţiile de la locul de muncă permanent printr-o hotărâre a acesteia, primind un salariu echivalent cu salariul secretarului CEC, stabilit pentru perioada respectivă, din mijloacele alocate pentru alegeri, iar membrilor permanenţi ai CEC - o indemnizaţie de 35% din salariul mediu. În perioada între alegeri, membrii CEC care nu activează permanent primesc o indemnizaţie în mărime de 35% din salariul mediu pe economie pentru fiecare şedinţă a CEC.

Pe lângă CEC, funcţionează Centrul de instruire continuă în domeniul electoral (CICDE).[9] CICDE este o instituţie publică fondată de CEC, care realizează instruirea funcţionarilor electorali (membrii CECE şi BESV). La solicitare, instruirea poate fi acordată şi altor subiecţi implicaţi în procesul electoral (observatori, mass-media, autorităţi ale administraţiei publice locale etc.). CEC poate decide degrevarea de atribuţiile de la locul de muncă permanent a persoanelor care urmează instruirea în domeniul electoral. CICDE este finanţat din mijloacele prevăzute din bugetul CEC, precum şi din mijloacele extrabugetare (asistenţa donatorilor externi, inclusiv organismele internaţionale, dar şi asistenţa donatorilor interni).

În procesul de organizare şi desfăşurare a alegerilor, CEC, în virtutea legii, trebuie să fie susţinută de alte entităţi.

Entitate	Domeniu de conlucrare
Agenţia Servicii Publice	la asigurarea evidenţei alegătorilor, inclusiv a celor aflaţi peste hotarele ţării, în temeiul Registrului de stat al alegătorilor, format în baza Registrului de stat al populaţiei
Autorităţile administraţiei publice locale	în problemele selectării cadrelor calificate antrenate în activitatea organelor electorale, ale asigurării localurilor secţiilor de votare cu cabine, urne de vot, computere şi alte mijloace tehnico-materiale
Ministerul Afacerilor Interne	la asigurarea pazei secţiilor de votare şi a materialelor electorale
Întreprinderile şi instituţiile de stat	la încheierea contractelor pentru servicii de tipărire a buletinelor de vot şi de aprovizionare cu echipament
Mijloacele de informare în masă şi asociaţiile obşteşti	la organizarea manifestaţiilor ce ţin de educaţia civică a alegătorului şi informarea populaţiei asupra desfăşurării procesului electoral

[7] Prevederile de rigoare se conţin în Codul electoral şi în legi speciale.
[8] Regimul general al funcţiei publice, statutul funcţionarului public, raporturile juridice dintre funcţionarii publici şi autoritate publică, precum şi alte raporturi ce decurg din acestea sunt reglementate prin Legea nr. 158/2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public. Raporturile juridice între CEC şi personalul contractual care desfăşoară activităţi auxiliare sunt reglementate de Codul muncii.
[9] Statutul CICDE este reglementat de Codul electoral, precum şi de Regulamentul Centrului de Instruire Continuă în domeniul Electoral pe lângă Comisia Electorală Centrală, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1030/2011.

Ministerul Afacerilor Externe şi Integrării Europene, misiunile diplomatice şi oficiile consulare	la constituirea secţiilor de votare pentru cetăţenii aflaţi în străinătate

În egală măsură, şi CECE, dar şi BESV, trebuie să beneficieze de suport instituţional. Autorităţile publice, întreprinderile, instituţiile şi organizaţiile, persoanele cu funcţii de răspundere, partidele şi alte organizaţii social-politice, precum şi organele acestora sunt obligate să sprijine CECE şi BESV în exercitarea atribuţiilor lor, să le furnizeze informaţiile şi materialele necesare pentru activitate. Legea prescrie că sprijinul din partea autorităţilor publice şi a exponenţilor acestora se acordă numai la cerere şi nu se poate manifesta prin acţiuni vădit disproporţionate faţă de necesităţile existente. CECE şi BESV pot sesiza autorităţile publice, întreprinderile, instituţiile, organizaţiile, persoanele cu funcţii de răspundere, partidele şi alte organizaţii social-politice, precum şi organele acestora, în probleme de organizare şi desfăşurare a alegerilor, acestea fiind obligate să examineze sesizarea şi să dea răspuns în decursul a 3 zile de la data primirii ei, dar nu mai târziu de ziua alegerilor.

În general, legea oferă CEC resurse adecvate pentru a-şi realiza misiunea. O problemă care ar putea fi reţinută constituie reprezentarea insuficientă a CEC în teritoriu. CECE şi BESV nu activează permanent şi se confruntă cu probleme determinate de fluctuaţia ridicată şi instruirea joasă a membrilor, motiv pentru care nu au capacitatea de a suplini vacuumul instituţional. De altfel, problema este recunoscută de către CEC[10], o soluţie fiind: delegarea CEC a dreptului de a-şi înfiinţa reprezentanţe permanente în teritoriu; prevederea procedurii de certificare a funcţionarilor electorali; includerea în componenţa CECE şi BESV, în exclusivitate, a persoanelor certificate.

Resurse (practică)

În ce măsură CEC dispune de resurse adecvate pentru a-şi realiza misiunea?

CEC dispune de resurse pentru a-şi realiza misiunea. Structura, efectivul-limită şi statul de personal ale Aparatului CEC au fost aprobate prin Hotărârea CEC nr. 1029/2011. Efectivul-limită al Aparatului CEC constituie 48 de unităţi, din structura acestuia făcând parte: Cabinetul (consilierul) preşedintelui CEC; Direcţia management alegeri; Direcţia tehnologii informaţionale şi gestionarea listelor electorale; Direcţia analiză şi documentare; Direcţia juridică; Direcţia financiar-economică; Serviciul rapoarte financiare (din cadrul Direcţiei financiar-economice); Direcţia comunicare, relaţii publice şi mass-media; Serviciul resurse umane; Serviciul audit intern; Serviciul achiziţii publice şi logistică. Din 48 de unităţi, 3 funcţii sunt de demnitate publică, 13 - funcţii publice de conducere, 32 - funcţii publice de execuţie. Astfel, 1/3 din funcţii sunt funcţii de conducere.

Potrivit informaţiilor disponibile[11], la 01.01.2020, din 48 de unităţi, sunt ocupate 47 de funcţii. Din perspectiva gender, echipa este dezechilibrată, femeile prevalând asupra bărbaţilor (29 femei şi 18 bărbaţi). Vârsta medie a angajaţilor constituie 37 ani, doar 3 angajaţi atingând vârsta pentru obţinerea dreptului la pensie pentru limita de vârsta. Cel mai tânăr funcţionar are 24 ani, iar cel mai vârstnic – 68 ani.

Efectivul Aparatului CEC este calificat, 44 din cei 47 funcţionari deţinând grade de calificare (20 consilieri de stat şi 24 consilieri).

Grad de calificare	Persoane

[10] Pentru detalii a se vedea: CEC, Plan strategic pe anii 2020-2023, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3586/2020.
[11] Datele statistice din acest compartiment au fost preluate din: CEC, Plan strategic pe anii 2020-2023, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3586/2020.

Consilier de stat de clasa I	12
Consilier de stat de clasa II	3
Consilier de stat de clasa III	5
Consilier de clasa I	6
Consilier de clasa II	5
Consilier de clasa III	13

În ultimii patru ani, CEC a executat bugete importante.

Indicator /An	2016 (MDL)	2017 (MDL)	2018 (MDL)	2019 (MDL)
Cheltuieli de personal	4308909,94	4931608,63	8647132,09	90985599,07
Servicii	1653778,65	1370035,38	2343566,39	3173893,92
Indemnizaţii	80705,11	71347,42	51183,67	183711,55
Remunerarea personalului tehnic şi indemnizaţia membrilor nepermanenţi ai CEC	399770,01	898377,68	824353,30	1000401,01
Bunuri	487103,03	443193,98	1775341,73	695700,34
Lucrări de proiectare		635540,00		
Conferinţa 20 ani de activitate CEC		617301,62		

Evident, o veritabilă dezvoltare instituţională este dificilă atât timp cât buna parte a bugetului este utilizată pentru cheltuieli de personal, indemnizaţii, remunerarea personalului tehnic şi indemnizaţia membrilor nepermanenţi ai CEC. Însă, graţie asistenţei externe, CEC progresează.[12] CEC invocă insuficienţa resurselor financiare dedicate activităţilor în perioada dintre alegeri, însă nu oferă careva detalii.[13] Eventual, asigurarea auditului rapoartelor financiare ale partidelor politice şi ale concurenţilor electorali, dar şi digitalizarea procesului electoral sunt unele din activităţile care ar necesita, în mod prioritar, investiţii.[14]

În fond, CEC dispune de resurse adecvate pentru a-şi realiza misiunea, putând fi reţinute ca probleme[15]: insuficienţa spaţiilor de lucru, inclusiv a celor necesare depozitării securizate a echipamentelor şi materialelor electorale; fluctuaţia ridicată a cadrelor[16] şi calificarea insuficientă a personalului (competenţe tehnice şi comportamentale subdezvoltate), fapt care generează, în final, repartizarea neuniformă a sarcinilor în perioada electorală; calificarea insuficientă a funcţionarilor electorali, în special, în cazul membrilor CECE şi BESV desemnaţi de partidele politice. Evident, aceste probleme urmează a fi tratate corespunzător, eventuale priorităţi care necesită acoperire financiară fiind activităţile ce ţin de asigurarea auditului rapoartelor financiare ale partidelor politice şi ale concurenţilor electorali, precum şi digitalizarea procesului electoral.

Independenţă (lege)

[12] Din opinia exprimată în cadrul interviului de dl Igor Boţan, director executiv, Asociaţia pentru Democraţie Participativă „ADEPT”.
[13] CEC, Plan strategic pe anii 2020-2023, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3586/2020.
[14] Din opiniile exprimate în cadrul interviului de dl Igor Boţan, director executiv, Asociaţia pentru Democraţie Participativă „ADEPT”, şi de dna Alina Russu, ex-preşedinte, CEC.
[15] CEC, Plan strategic pe anii 2020-2023, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3586/2020.
[16] Este şi una din problemele remarcate în cadrul interviului de dna Alina Russu, ex-preşedinte, CEC.

În ce măsură CEC este independentă prin lege?

Pornind de la modul de numire a membrilor CEC,[17] aceştia, în fapt, sunt desemnaţi discreţionar de către actorii politici. Loialitatea politică rămâne, fără îndoială, principalul criteriu de selectare a candidaţilor la funcţia de membru al CEC. Legea stabileşte anumite condiţii cărora trebuie să corespundă membrii CEC, însă acestea nu impun exigenţe de formare, experienţă, profesionalism, imparţialitate politică (lipsa vreunei activităţi politice anterior mandatului). Potrivit reglementărilor, în calitate de membri ai CEC pot fi propuse persoane care: deţin cetăţenia Republicii Moldova; au domiciliul în ţară; au o reputaţie ireproşabilă şi aptitudini pentru exercitarea activităţilor electorale; nu au interdicţia de a ocupa o funcţie publică sau de demnitate publică, ce derivă dintr-un act de constatare al ANI; nu au în ultimii 5 ani, în cazierul privind integritatea profesională, înscrieri cu privire la rezultatul negativ al testului de integritate profesională pentru încălcarea obligaţiei prevăzute la art. 7 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 325/2013 privind evaluarea integrităţii instituţionale[18].

Legea instituie anumite restricţii în exercitarea funcţiei de membru al CEC, însă normele nu sunt dezvoltate prin careva reguli specifice. Potrivit reglementărilor, pe durata mandatului, membrii CEC: nu pot fi membri ai partidelor şi ai altor organizaţii social-politice; nu au dreptul de a participa la activităţi politice; nu pot face declaraţii în favoarea sau defavoarea concurenţilor electorali; nu pot contribui în nici un fel la activităţile pe care le desfăşoară concurenţii electorali, cu excepţia exercitării atribuţiilor prevăzute de Codul electoral.

De rând cu alte categorii de funcţionari, candidaţii la funcţia de membru al CEC trebuie să fie supuşi verificării în condiţiile Legii nr. 271/2008 privind verificarea titularilor şi a candidaţilor la funcţii publice. Spre deosebire de alte categorii de funcţionari, rezultatele verificării trebuie să fie publicate de către Parlament. Este de notat că, în condiţiile legii, verificarea se efectuează în scopul prevenirii, identificării şi excluderii următorilor factori de risc: activităţi contrare intereselor funcţiei publice, inclusiv cele care au determinat rezultatul negativ al testului de integritate profesională sau situaţii care provoacă conflict de interese; tolerarea actelor de trădare de patrie, spionaj, terorism, diversiune, a chemărilor la răsturnarea sau la schimbarea prin violenţă a orânduirii constituţionale sau la încălcarea prin violenţă a integrităţii teritoriale a Republicii Moldova, propaganda directă sau indirectă a războiului şi altor activităţi extremiste; exercitarea activităţilor, prin care se realizează funcţia publică, în detrimentul Republicii Moldova, autorităţilor publice, societăţii, al drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului; dezvăluirea, contrar prevederilor legale, a unei informaţii ce constituie un secret ocrotit prin lege sau neglijarea cerinţelor faţă de protecţia unei astfel de informaţii.

Într-o anumită măsură, la asigurarea independenţei contribuie prevederile privind încetarea calităţii de membru al CEC. Potrivit reglementărilor, calitatea de membru încetează în caz de: expirare a mandatului; demisie; demitere; imposibilitate a exercitării atribuţiilor; deces. Membrul CEC este demis de către autoritatea care l-a desemnat în caz de: adoptare în privinţa lui a hotărârii judecătoreşti definitive de condamnare pentru infracţiune săvârşită; pierdere a cetăţeniei Republicii Moldova; aplicare a unei măsuri de ocrotire judiciare sub forma tutelei; încălcare gravă a Constituţiei şi a Codului electoral; rămânere definitivă a actului de constatare prin care s-a stabilit emiterea/adoptarea de către acesta a unui act administrativ, încheierea directă sau prin intermediul unei persoane terţe a unui act juridic, luarea sau participarea la luarea unei decizii cu încălcarea dispoziţiilor legale privind conflictul de interese; aflare în incompatibilitate, fapt stabilit prin actul de constatare rămas definitiv; nedepunere a declaraţiei de avere şi interese personale sau refuz de a o depune, în condiţiile art. 27 alin. (8) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Naţională

[17] Reiterăm că statutul membrilor CEC este reglementat de prevederile corespunzătoare ale Codului electoral. Există diferite opinii privind eventualele modalităţi de constituire a CEC. Cu titlu de exemplu, a se vedea: Promo-LEX, 15.06.2020, Apel public privind necesitatea examinării de către Parlamentul Republicii Moldova a oportunităţii modificării mecanismului de constituire a Comisiei Electorale Centrale şi a statutului membrilor săi, https://promolex.md/wp-content/uploads/2020/06/Apel_Public_Parlament_constituire_CEC_.pdf; Promo-LEX, 13.02.2020, Opinie privind fundamentarea economico-financiară a proiectului de lege ferenda care prevede asigurarea caracterului permanent al mandatului de membru/ă a Comisiei Electorale Centrale, https://promolex.md/wp-content/uploads/2020/02/Opinie_Promo-LEX_Membrii_CEC.pdf.

[18] Potrivit art. 7 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 325/2013 privind evaluarea integrităţii instituţionale, agenţii publici au obligaţia să nu admită manifestări de corupţie.

de Integritate[19]; dispunere de către instanţa de judecată, prin hotărâre irevocabilă, a confiscării averii nejustificate.

Legea reglementează procedura de demitere a membrilor CEC. Sesizarea privind nerespectarea condiţiilor de numire sau privind comiterea unor fapte incompatibile cu calitatea pe care o au se depune la autoritatea care i-a desemnat sau i-a confirmat în funcţie. Materialele privind demiterea se înaintează Curţii de Apel Chişinău de către organele care au desemnat persoanele respective în componenţa CEC, precum şi de către membrii CEC. În termen de 3 zile de la pronunţare, împotriva hotărârii Curţii de Apel Chişinău poate fi depus recurs. Recursul trebuie să se examineze în termen de 3 zile de la primirea dosarului respectiv. În baza hotărârii instanţei de judecată cu privire la demitere şi/sau în cazul încetării, înainte de expirarea mandatului, a calităţii de membru al CEC, autoritatea respectivă, în termen de 10 zile, trebuie să desemneze, iar Parlamentul să confirme un nou membru pentru durata neexpirată a mandatului predecesorului. Orice membru al CEC poate contesta orice decizie emisă în privinţa sa în condiţiile Codului administrativ.

În ceea ce priveşte personalul CEC, regimul funcţiilor este unul general funcţiilor publice, fiind reglementat de Legea nr. 158/2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public, actele conexe şi subsecvente, care oferă mecanisme menite să asigure independenţa acestuia.

În general, cadrul legal conţine reglementări menite să asigure independenţa CEC, însă acestea nu sunt suficiente. Ar fi oportună revizuirea modului de numire a membrilor CEC – eventuala numire a acestora în baza criteriilor de profesionalism urmare a unui concurs public. Ce-i drept există riscul, similar concursurilor desfăşurate anterior, al banalizării procedurilor de către Politic.[20] Cel puţin, ar fi importantă: examinarea posibilităţii permanentizării tuturor funcţiilor de membru al CEC; examinarea posibilităţii uniformizării, din perspectiva entităţilor care propun membri, a componenţei tuturor organelor electorale.[21]

Independenţă (practică)

În ce măsură CEC este independentă în practică?

În pofida faptului că membrii CEC nu au fost niciodată protagonişti ai unor scandaluri mediatice, nefiind aduse careva dovezi privind presiunea Politicului asupra CEC, instituţia niciodată nu a fost percepută ca una independentă. Există percepţia că membrii CEC se conformează intereselor partidelor care i-au propus în funcţie, mai multe decizii ale CEC fiind controversate[22], şi anume: excluderea din cursa electorală pentru alegerile parlamentare din 30.11.2014 a unui concurent electoral; invalidarea, în anul 2016, a semnăturilor colectate pentru iniţierea unui referendum; invalidarea alegerilor primarului general al municipiului Chişinău din 20.05.2018.

Nivelul de încredere a publicului în CEC, dar şi în procesul electoral, rămâne scăzut. Potrivit Barometrului Opiniei Publice, ponderea respondenţilor care nu au deloc încredere în CEC rămâne impunător.

[19] În conformitate cu art. 27 alin. (2) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Naţională de Integritate, nedepunerea declaraţiei de avere şi interese personale în termen de 30 de zile de la recepţionarea demersului inspectoratului de integritate sau refuzul de a o depune constituie temei de încetare a mandatului, a raporturilor de muncă ori de serviciu. Inspectorul de integritate notifică imediat despre aceasta conducerea organizaţiei publice sau a autorităţii responsabile de numirea în funcţie a subiectului declarării în vederea declanşării procedurii de încetare a mandatului, a raporturilor de muncă sau de serviciu ale subiectului vizat de demers. Conducătorul organizaţiei publice sau al autorităţii responsabile de numirea în funcţie a subiectului declarării este obligat să informeze Autoritatea Naţională de Integritate cu privire la măsurile întreprinse în termen de o lună de la data recepţionării notificării inspectorului de integritate.

[20] Din opinia exprimată în cadrul interviului de dl Igor Boţan, director executiv, Asociaţia pentru Democraţie Participativă „ADEPT”.

[21] Din opinia exprimată în cadrul interviului de dna Alina Russu, ex-preşedinte, CEC.

[22] Din opinia exprimată în cadrul interviului de dl Igor Boţan, director executiv, Asociaţia pentru Democraţie Participativă „ADEPT”.

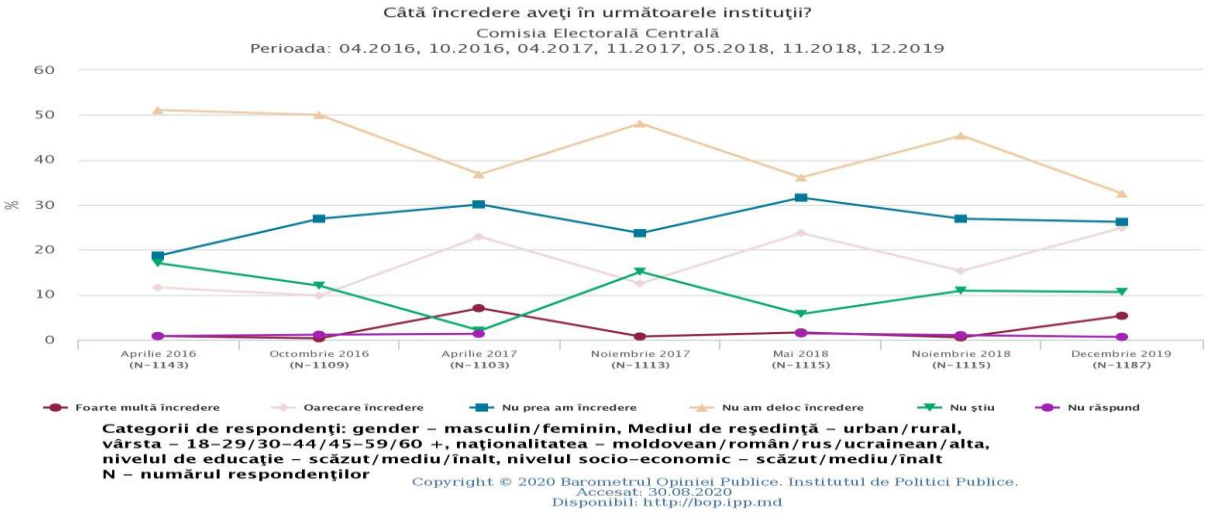

Evident, este esenţială şi pondera respondenţilor care cred că alegerile în Republica Moldova nu sunt libere şi corecte.

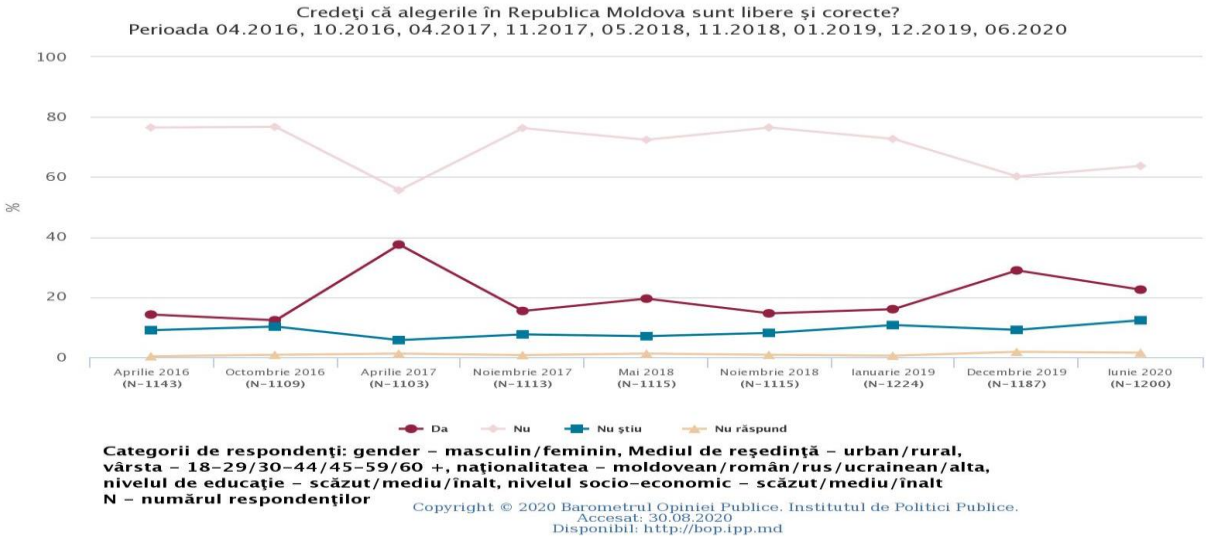

Deşi există proceduri privind verificarea candidaţilor la funcţiile de membru al CEC, avizele Serviciului de Informaţii şi Securitate, care sunt plasate pe pagina web a Parlamentului ne demonstrează că acestea se aplică formalizat.[23] În fond, numirile par a fi rezultate dintr-o înţelegere amiabilă a partidelor, lipsind o audiere autentică a candidaţilor. Evident, candidaturile niciodată nu au fost consultate sau dezbătute public. Publicul află despre numiţi post-factum.

Ulterior, în procesul de organizare şi desfăşurare a alegerilor, concurenţii electorali nemulţămiţi reproşează membrilor CEC părtinire şi angajare politică, însă aceste învinuiri niciodată nu au servit obiect al vreunei investigaţii, niciun membru al CEC nefiind demis. Excepţie de la regula unui mandat relativ liniştit ar putea servi cazul demisiilor depuse de către 3 membri ai CEC la 05.07.2019.[24] Chiar dacă motivul oficial invocat a fost altul, demisiile au venit în scurt timp după aprobarea de către Parlament a Declaraţiei cu privire la recunoaşterea caracterului captiv al statului Republica Moldova.[25] Parlamentul şi-a exprimat votul de neîncredere unui şir de autorităţi, inclusiv CEC.

[23] Parlamentul Republicii Moldova, Avizele consultative ale Serviciului de Informaţii şi Securitate asupra candidaţilor la funcţia de membru al Comisiei Electorale Centrale, http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=WNbz1jJCrSw%3d&tabid=232&language=ro-RO, http://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=8v3fIUG9EZo%3d&tabid=232&language=ro-RO.
[24] Hotărârile Parlamentului privind încetarea calităţii de membru al Comisiei Electorale Centrale, nr. nr. 64, 65 şi 66 din 12.07.2019.
[25] Hotărârea Parlamentului nr. 39 din 08.06.2019 pentru adoptarea Declaraţiei cu privire la recunoaşterea caracterului captiv al statului Republica Moldova.

Experienţele unor învinuiri politice sterile se menţin. La 16.09.2020,[26] în perioadă electorală, Partidul Acţiune şi Solidaritate, fiind nemulţămit de o circulară emisă de CEC, cere public demisia preşedintelui CEC, chiar dacă anterior l-a desemnat în funcţie, are pârghii legale de a-l demite, dar şi poate contesta orice decizie a CEC.

În ceea ce priveşte personalul CEC, care ocupă funcţii publice, independenţa se asigură în condiţiile legislaţiei speciale, fiind aplicate instrumentele de rigoare disponibile, inclusiv cele ce ţin de concurs. Referitor la acestea ne vom expune la compartimentul ce ţine de Integritate (practică).

În fond, CEC nu este percepută ca o instituţie independentă. Acest lucru este determinat de modul de numire a membrilor CEC, dar şi de verificarea formalizată a candidaţilor, precum şi lipsa unor audieri veritabile ale acestora. Rămâne recomandabilă revizuirea modului de numire a membrilor CEC, dar şi aplicarea, în practică, a procedurilor de verificare şi audiere a candidaţilor.

Transparenţă (lege)

În ce măsură CEC este transparentă prin lege?

CEC cade sub incidenţa Legii nr. 982/2000 privind accesul la informaţii, dar şi sub incidenţa Legii nr. 239/2008 privind transparenţa în procesul decizional. Şi Codul electoral conţine prevederi speciale menite să asigure transparenţa activităţii CEC.

Toate şedinţele la care CEC examinează probleme electorale şi adoptă hotărâri asupra acestora trebuie să fie deschise pentru reprezentanţii mijloacelor de informare în masă şi pentru public. Şedinţele trebuie să se anunţe cu 48 de ore înainte de desfăşurarea lor, cu excepţia şedinţelor din perioada electorală, când trebuie anunţate într-un termen mai scurt în virtutea faptului că problemele cer o examinare urgentă. De altfel, şi Legea nr. 239/2008 privind transparenţa în procesul decizional, în art. 14 alin. (1), permite CEC, în perioada electorală, să supună elaborării şi adoptării proiecte de decizii fără respectarea etapelor de consultare publică.

Potrivit Codului electoral, hotărârile CEC trebuie să se plaseze, în termen de 24 de ore de la adoptare, pe pagina web a acesteia, iar hotărârile cu caracter normativ, hotărârile adoptate în perioada electorală şi hotărârile privind raportarea financiară - şi în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

De asemenea, CEC trebuie să asigure transparenţa operaţiilor electorale, dar şi să ofere mijloacelor de informare în masă a informaţiilor cu privire la desfăşurarea alegerilor şi la practica administrativă utilizată în acest sens.

În aceeaşi ordine de idei, legea obligă CEC să publice pe pagina sa oficială: lista partidelor şi altor organizaţii social-politice care au dreptul de a participa la alegeri; rapoartele anuale privind gestiunea financiară a partidelor politice; rapoartele privind finanţarea campaniilor electorale.

CEC a dezvoltat norme care reglementează modul de administrare a paginii web oficiale, de publicare şi actualizare a materialelor informative pe pagina web, precum şi de accesare a acesteia.[27] Însă, lipsesc reguli interne de organizare a procedurilor de consultare publică în procesul de elaborare şi adoptare a deciziilor. Acest vacuum necesită a fi suplinit.

[26] 16.09.2020, Mihaela Conovali, PAS cere demisia Preşedintelui CEC: Dorin Cimil a fost propus de noi cu intenţia ca instituţia să devină apolitică, https://tribuna.md/2020/09/16/pas-cere-demisia-presedintelui-cec-dorin-cimil-a-fost-propus-de-noi-cu-intentia-ca-institutia-sa-devina-apolitica/.

[27] Regulamentul privind modul de publicare şi actualizare a materialelor informative pe pagina web oficială a Comisiei Electorale Centrale, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1347/2012.

Transparenţă (practică)

În ce măsură CEC este transparentă în practică?

CEC depune eforturi în vederea asigurării transparenţei activităţii sale. Pagina web a autorităţii (www.cec.md), în general, corespunde rigorilor Hotărârii Guvernului nr. 188/2012 privind paginile oficiale ale autorităţilor administraţiei publice în reţeaua Internet, care este aplicabilă CEC cu titlu de recomandare. Informaţiile, în buna lor parte, sunt actualizate cu regularitate. Totuşi, lipsesc informaţii actualizate referitoare la: numărul angajaţilor; datele privind programele şi proiectele, inclusiv de asistenţă tehnică, ale căror beneficiară sau executantă este (denumirea, scopurile şi sarcinile de bază, beneficiarii şi executorii principali de program, termenele şi rezultatele de realizare scontate, volumul şi sursele de finanţare); planificarea şi executarea bugetelor de către autoritate; rezultatele controalelor efectuate de/în cadrul autorităţii; lista organismelor internaţionale în activitatea cărora autoritatea participă; modulul anticorupţie (persoană responsabilă, plan de integritate, raport cu privire la implementarea planului de integritate, raport privind implementarea Strategiei Naţionale Anticorupţie, informaţia privind deschiderea liniilor telefonice specializate anticorupţie şi/sau de informare, precum şi alte informaţii de interes public relevante domeniului); lipsa Declaraţiei de răspundere managerială pentru anul 2019.

În ceea ce priveşte asigurarea transparenţei decizionale, CEC a dezvoltat, pe pagina sa web, un compartiment în acest sens, care, însă, nu conţine informaţii referitoare la: programul de elaborare a proiectelor de acte normative pentru anul 2020, cu indicarea proiectelor de decizii care urmează a fi supuse consultării publice; regulile interne de organizare a procedurilor de consultare publică în procesul de elaborare şi adoptare a deciziilor; persoana responsabilă de coordonarea procesului de consultare publică (numele, prenumele, funcţia şi datele de contact); lista generală a părţilor interesate; proiectele şi motivele pentru care, referitor la acestea, nu se consideră necesară organizarea consultărilor publice; proiectele şi motivele pentru care acestea au fost retrase din procesul de elaborare; rezultatele consultării publice (procese-verbale ale întrunirilor publice consultative, sinteza recomandărilor).

Pagina web a CEC conţine informaţii referitoare la şedinţe - ordinea de zi şi hotărârile adoptate, însă procesele-verbale sunt inaccesibile. Totuşi, este de remarcat că şedinţele CEC sunt publice şi se transmit, de regulă, on-line. Reprezentanţilor mass-media, asociaţiilor obşteşti, partidelor politice li se asigură dreptul de a asista la şedinţele CEC. Activitatea CEC este bine mediatizată. CEC organizează conferinţe de presă şi briefing-uri, însă, pare că a refuzat de la instrumentele utilizate anterior - newsletter-ul electronic lunar (ultimul furnizat – decembrie 2018) şi buletinul informativ semestrial (ultima ediţie – 12.12.2018).

CEC asigură transparenţa procesului electoral. Pagina web a CEC cuprinde informaţii cuprinzătoare referitoare la alegeri şi referendumuri, dar şi privind finanţarea partidelor politice.

CEC, în general, asigură transparenţa operaţiilor electorale. În ziua alegerilor, prin intermediul paginii sale web, CEC furnizează, în regim real, informaţii referitoare la prezenţa la vot şi, profilul votanţilor (pe ţară şi pe fiecare unitate administrativ-teritorială de nivelul II), dar şi rezultatele urmare a procesării buletinelor de vot şi, respectiv, rezultatele preliminare ale alegerilor (total pe ţară, dar şi separat pe localităţi).

CEC dispune şi administrează conturi şi în reţelele de socializare.

CEC este înregistrată în calitate de operator de date cu caracter personal, în baza deciziei Centrului Naţional pentru Protecţia Datelor cu Caracter Personal, nr. DD-1502104404716 din 07.08.2017, dar şi menţine Sistemul Integrat de Management al Calităţii şi Securităţii Informaţiei (SR EN ISO 9001:2015 şi SR ISO/CEI 27001:2013), urmare a auditului extern de supraveghere din 2018.[28]

Ar fi recomandabilă nu numai sporirea transparenţei CEC, dar şi asigurarea transparenţei cuvenite a CECE şi BESV, prin punerea în aplicare plenară a prevederilor Legii nr. 239/2008 privind transparenţa în procesul decizional şi a prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 188/2012 privind paginile oficiale ale autorităţilor administraţiei publice în reţeaua Internet.

[28] CEC, Calitatea şi securitatea informaţiei (ISO 9001; ISO 27001).

Responsabilitate (lege)

În ce măsură CEC este responsabilă prin lege?

Codul electoral reglementează relaţiile CEC cu alte autorităţi. CEC trebuie să prezinte anual rapoarte Parlamentului. De asemenea, CEC trebuie să prezinte, la cerere, rapoarte Parlamentului, Preşedintelui Republicii Moldova şi Guvernului.

În ceea ce priveşte gestiunea bugetului de către CEC, autoritatea este auditată de către Curtea de Conturi. Iar, după încheierea alegerilor, CEC trebuie să prezinte Parlamentului un raport asupra gestionării mijloacelor financiare alocate, însoţit de avizul Curţii de Conturi. Auditul intern trebuie organizat şi desfăşurat în condiţiile Legii nr. 229/2010 privind controlul financiar intern.

În general, CEC poate fi responsabilizată de către orice persoană interesată în condiţiile Codului administrativ. Actul normativ citat determină statutul juridic al participanţilor la raporturile administrative, atribuţiile autorităţilor publice administrative şi ale instanţelor de judecată competente pentru examinarea litigiilor de contencios administrativ, drepturile şi obligaţiile participanţilor în procedura administrativă şi cea de contencios administrativ.

Şi Codul electoral conţine prevederi speciale referitoare la contestaţiile privind organizarea şi desfăşurarea alegerilor. Aceste prevederi sunt dezvoltate prin Regulamentul privind procedura de examinare şi soluţionare a contestaţiilor de către organele electorale în perioada electorală, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3353/2010.

Este de remarcat că, în virtutea prevederilor din Legea taxei de stat, nr. 1216/1992, cererile/contestaţiile în domeniul vizat sunt scutite de taxe. Termenele de examinare a contestaţiilor în prima instanţă variază între 24 ore şi 5 zile în funcţie de obiectul contestaţiei.

Deşi există prevederi, în temeiul cărora CEC poate fi responsabilizată, acestea nu sunt lipsite de deficienţe, nefiind suficient de cuprinzătoare şi explicite. Astfel, nu este prevăzut caracterul public al audierii rapoartelor CEC. În fapt, nu este instituită obligaţia audierii raportului CEC în plenul Parlamentului, fapt ce reduce semnificativ din eficienţa exerciţiului.

Mai mult, potrivit concluziilor misiunilor de observare a alegerilor, sunt insuficient reglementate:[29] modalitatea de depunere şi examinare a contestaţiilor de către cetăţenii care votează în birourile electorale constituite în străinătate; procedura de examinare a contestaţiilor formulate în ziua alegerilor, care nu au putut fi depuse în instanţa de judecată în aceeaşi zi; organul competent să examineze contestaţiile privind administrarea alegerilor, după ziua alegerilor; necesitatea sau lipsa necesităţii respectării procedurii prealabile în cazul depunerii contestaţiilor privind administrarea alegerilor, după ziua alegerilor; termenul de soluţionare a contestaţiilor privind administrarea alegerilor, după ziua alegerilor, inclusiv în cazul depunerii contestaţiei de alegătorii care au votat în străinătate cu luarea în considerare a diferenţei de fus orar.

Evident, aceste deficienţe necesită a fi tratate prin îmbunătăţirea legislaţiei.

Responsabilitate (practică)

În ce măsură CEC este responsabilă în practică?

CEC întocmeşte şi publică pe pagina sa web rapoarte privind activitatea sa, dar şi privind finanţarea partidelor politice şi a campaniilor electorale. CEC prezintă Parlamentului, în condiţiile legii, rapoarte, însă acestea nu se dezbat în plen.[30]

[29] Pentru detalii a se vedea: Promo-LEX, Raportul final al misiunii de observare a alegerilor parlamentare din 24.02.2019, Chişinău, 2019, https://promolex.md/wp-content/uploads/2019/04/Raportul_final_alegeri_parlamentare_2019.pdf.
[30] Din opinia exprimată în cadrul interviului de dl Igor Boţan, director executiv, Asociaţia pentru Democraţie Participativă „ADEPT".

CEC a fost auditată de Curtea de Conturi relativ recent - în decembrie 2019. Potrivit Hotărârii Curţii de Conturi nr. 75/2019 cu privire la Raportul auditului asupra rapoartelor financiare consolidate ale CEC încheiate la 31.12.2018, s-a constatat că rapoartele, cu unele excepţii, oferă, sub toate aspectele semnificative, o imagine corectă şi fidelă, în conformitate cu cerinţele normelor de contabilitate şi de rapoarte financiară în sistemul bugetar. CEC i s-a recomandat: examinarea rezultatelor auditului public extern, cu aprobarea unui plan de măsuri concrete de remediere a situaţiilor constatate şi implementare a recomandărilor; asigurarea înregistrării conforme a terenului din gestiune; corectarea înregistrărilor contabile aferente clasificării pe grupe de conturi în conformitate cu normele metodologice în vigoare; consolidarea procedurii de inventariere şi fortificare a controalelor interne în scopul prezentării reale a elementelor de activ şi pasiv; înregistrarea cheltuielilor pentru remunerarea muncii, în corespundere cu Clasificaţia bugetară, şi conformarea acestora la normele legale aferente domeniului; determinarea reglementărilor ce ţin de delimitarea evidenţei contabile a cheltuielilor din contul alocaţiilor de la bugetul de stat şi raportarea distinctă a acestora de către partidele politice; eliminarea incertitudinilor prevederilor legale aferente retribuirii muncii în perioada muncii în perioada electorală pentru angajaţii permanenţi şi funcţionarii electorali, inclusiv prin modificarea cadrului legal aferent.

În ceea ce priveşte auditul intern, acesta este organizat şi desfăşurat în condiţiile Legii nr. 229/2010 privind controlul financiar intern. Subdiviziunea specializată în acest sens este Serviciul audit intern, subordonat preşedintelui CEC.

În finalul acestui compartiment, reiterăm necesitatea asigurării unei veritabile audieri a rapoartelor CEC în plenul Parlamentului, dar şi implementarea de către CEC a recomandărilor Curţii de Conturi.

Integritate (lege)

În ce măsură există prevederi legale care asigură integritatea CEC?

CEC cade sub incidenţa Legii integrităţii nr. 82/2017, având obligaţia să asigure implementarea corespunzătoare a măsurilor de asigurare a integrităţii instituţionale, cum ar fi: angajarea şi promovarea agenţilor publici în bază de merit şi de integritate profesională; respectarea regimului juridic al incompatibilităţilor, restricţiilor în ierarhie şi al limitărilor de publicitate; respectarea regimului juridic al declarării averii şi intereselor personale; respectarea regimului juridic al conflictelor de interese; neadmiterea favoritismului; respectarea regimului juridic al cadourilor; neadmiterea, denunţarea şi tratarea influenţelor necorespunzătoare; neadmiterea, denunţarea manifestărilor de corupţie şi protecţia avertizorilor de integritate; intoleranţa faţă de incidentele de integritate; asigurarea transparenţei în procesul decizional; gestionarea transparentă şi responsabilă a patrimoniului public, a finanţelor rambursabile şi nerambursabile; respectarea normelor de etică şi deontologie; respectarea regimului de restricţii şi limitări în legătură cu încetarea mandatului, a raporturilor de muncă sau de serviciu şi cu migrarea agenţilor publici în sectorul privat (pantuflajul).

În ceea ce priveşte angajaţii CEC, aceştia, având statut de funcţionari publici, cad sub incidenţa Legii nr. 133/2016 privind declararea averii şi intereselor personale, Legii nr. 25/2008 privind Codul de conduită a funcţionarului public, Hotărârii Guvernului nr. 116/2020 privind regimul juridic al cadourilor, dar şi sub incidenţa Regulamentului cu privire la ocuparea funcţiei publice prin concurs, Regulamentului cu privire la perioada de probă pentru funcţionarul public debutant, Regulile privind desfăşurarea muncii prin cumul a funcţionarului public, Regulamentul cu privire la comisia de disciplină, Regulamentul cu privire la dezvoltarea profesională continuă a funcţionarilor publici, Regulamentul cu privire la evaluarea performanţelor profesionale ale funcţionarului public, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 201/2009.

Este de remarcat că CEC a dezvoltat, la nivel de acte normative departamentale, prevederi menite să asigure integritatea personalului. Ne referim la Regulamentul privind avertizorii de integritate în cadrul Comisiei Electorale Centrale, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2548/2014, care este aplicabil atât membrilor, cât şi angajaţilor CEC. De asemenea, în acest context este de notat Regulamentul cu privire la evidenţa cazurilor de influenţă necorespunzătoare în cadrul Comisiei Electorale Centrale, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3109/2014, care este aplicabil angajaţilor cu statut de funcţionar public.

În ceea ce priveşte membrii CEC, aceştia sunt subiecţi ai declarării averii şi intereselor personale în condiţiile Legii nr. 133/2016 privind declararea averii şi a intereselor personale. Reiterăm, că, înainte de confirmare, candidaţii la funcţia de membru al CEC trebuie să fie supuşi verificării în condiţiile Legii nr. 271/2008 privind verificarea titularilor şi a candidaţilor la funcţii publice, iar rezultatele verificării urmează să fie date publicităţii de către Parlament.

Aşa cum am menţionat, Codul electoral nu conţine decât un anumit regim de restricţii impus funcţiilor de membru al CEC, fiind necesară dezvoltarea acestuia prin reguli specifice de etică şi deontologie.

Integritate (practică)

În ce măsură se asigură integritatea CEC în practică?

În general, în privinţa angajaţilor CEC cu statut de funcţionari publici, pare să se depună eforturi în aplicarea unor instrumente menite să sporească integritatea personalului. Pe pagina web este publicat registrul de evidenţă a cadourilor, însă portalul nu are vreun modul dezvoltat anticorupţie.

Pagina web a CEC are un compartiment dedicat funcţiilor vacante, însă acesta nu este unul dezvoltat. La accesarea acestuia, se afişează profilul CEC de pe portalul www.cariere.gov.md care nu conţine decât anunţurile de lansare a concursului. Pagina web a CEC nu oferă alte informaţii referitoare la concurs, cum ar fi lista candidaţilor admişi la concurs, rezultatele probei scrise şi lista candidaţilor admişi la interviu, rezultatele finale ale concursului şi lista candidaţilor care au promovat concursului cu desemnarea învingătorului.

În partea ce ţine de declararea averii şi intereselor personale, procedurile sunt asigurate de către ANI, dificultăţile în acest sens fiind determinate de procesul viciat de reformare a acestei agenţii anticorupţie.

Reţinem ca recomandări: punerea în aplicare, efectivă şi plenară, a instrumentarului menit să asigure integritatea instituţională; dezvoltarea, pe pagina web, a modulului anticorupţie şi a compartimentului dedicat carierei.

Monitorizarea campaniei electorale (lege şi practică)

Cât de eficient CEC monitorizează cheltuielile financiare ale concurenţilor electorali în cadrul campaniilor electorale?

În conformitate cu prevederile Codului electoral, dar şi în conformitate cu prevederile Legii nr. 294/2007 privind partidele politice, CEC este autoritatea abilitată cu atribuţii de supraveghere şi control al finanţării partidelor politice (atât a activităţii curente, cât şi în cadrul campaniilor electorale). În sensul Codului electoral, prin campanie electorală se înţelege perioada de activitate care se desfăşoară cu scopul de a-i determina pe alegători să-şi exprime voturile pentru alegerea unui sau altui concurent electoral şi care începe, pentru fiecare concurent electoral, la data înregistrării acestuia de către CEC sau de către CECE şi se încheie la data excluderii concurentului electoral din alegeri sau în ziua votării. În virtutea prevederilor legale, CEC deţine atribuţii esenţiale în asigurarea susţinerii financiare a campaniilor electorale. Condiţiile şi modul de susţinere financiară a campaniilor electorale sunt detaliate prin art. 41 din Codul electoral, aceste prevederi fiind dezvoltate prin Regulamentul privind finanţarea campaniilor electorale ale concurenţilor electorali, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2704/2019. Regulamentul citat stabileşte condiţiile şi modul de susţinere financiară a campaniilor electorale ale concurenţilor electorali, precum şi procedura de prezentare organelor electorale a rapoartelor privind veniturile şi cheltuielile acestora. Regulamentul se aplică în cazul finanţării campaniilor electorale ale concurenţilor electorali în alegerile parlamentare, prezidenţiale sau locale, precum şi participanţilor la referendumul de orice nivel. Legislaţia electorală, dar şi cea conexă (Codul contravenţional şi Codul penal) nu numai impun reguli în finanţarea campaniilor electorale, dar şi prevăd sancţiuni pentru nerespectarea acestora. Totuşi, cadrul legal nu este unul potrivit, sancţiunile nefiind

proporţionale faptelor.[31] Mai mult, legea nu oferă mecanisme eficiente de monitorizare şi control al cheltuielilor concurenţilor electorali în cadrul campaniilor electorale. Deşi în anul 2018 a fost constituit un grup de lucru interdepartamental în vederea îmbunătăţirii, activitatea acestuia nu a avut finalitate.[32] Astfel, acest deziderat se menţine, inclusiv în procesul de implementare a Strategiei naţionale de integritate şi anticorupţie pentru anii 2017-2020, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 56/2017.

În fapt, CEC nu dispune de autoritate şi resurse pentru a monitoriza, efectiv şi eficient, finanţele partidelor politice, dar şi cheltuielile concurenţilor electorali în campanie electorală.[33] În fapt, nu se verifică decât corespunderea acestora unor exigenţe formale – raportarea în termenul şi în forma stabilită.[34] În cel mai bun caz, se verifică concordanţa între rapoartele partidelor politice şi ale concurenţilor electorali şi rapoartele tranzacţiilor bancare. Nu se investighează decât cazurile care fac obiectul unei contestaţii. Nu se efectuează nici o monitorizare în teritoriu şi nici un audit al partidelor politice.

O problemă constituie nereglementarea mediului informaţional on-line în perioada electorală, dar şi reglementări insuficiente privind utilizarea resurselor administrative în perioada electorală. Evident, aceste deficienţe determină multiple cazuri remarcate, în procesul de observare a alegerilor, de: utilizare a instituţiilor statului în scopul promovării iniţiativelor electorale; implicarea persoanelor cu funcţii de demnitate publică şi cu funcţii publice în campanii electorale; atribuirea de către candidaţii electorali a meritelor pentru lucrările/serviciile de uz public efectuate din bani publici; întrunirile electorale organizate în cadrul instituţiilor de stat şi cu angajaţi ai acestor instituţii în timpul programului de lucru al acestora.[35] La fel, sunt reţinute cazuri ce pot fi calificate drept oferire de cadouri în perioada electorală, utilizare a imaginii autorităţilor publice, utilizare a publicităţii electorale cu încălcarea prevederilor legale.

O altă problemă legată de campaniile electorale constituie impactul redus al programelor de informare dedicate populaţiei, inclusiv - grupurilor specifice.[36] Potrivit legii, CEC şi CICDE trebuie să dezvolte şi să implementeze programe de informare şi de educaţie civică a alegătorilor, dar şi să ofere spre dezbatere mijloacelor de informare în masă şi publicului chestiuni electorale. Deşi în acest sens, se depun eforturi, iar programele corespund standardelor de calitate în domeniu, sondajele efectuate demonstrează un nivel scăzut de educaţie electorală în rândul populaţiei şi o vizibilitate redusă a unor astfel de activităţi la nivel naţional. Eventual, problema este determinată şi de încrederea scăzută a populaţiei în CEC şi în corectitudinea alegerilor.

De asemenea, o problemă constituie lipsa pluralismul politic în mass-media. În sensul art. 69 din Codul electoral, furnizorii de servicii media au obligaţia de a garanta pluralismul politic, prin respectarea principiilor de echitate, responsabilitate, echilibru şi imparţialitate în reflectarea alegerilor. Particularităţile reflectării alegerilor de către mass-media sunt reglementare prin prevederile art. 70 din Codul electoral. Pentru fiecare eveniment electoral, în primele 7 zile ale perioadei electorale, CEC aprobă Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale în mijloacele de informare în masă.[37] În pofida exigenţelor, aceste obligaţii nu se asigură în practică.[38]

---

[31] Este una din problemele remarcate de dna Alina Russu, ex-preşedinte, CEC.
[32] Pentru detalii a se vedea: CEC, Plan strategic pe anii 2020-2023, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3586/2020.
[33] Este una din problemele remarcate de dna Alina Russu, ex-preşedinte, CEC.
[34] Din opinia exprimată în cadrul interviului de dl Igor Boţan, director executiv, Asociaţia pentru Democraţie Participativă „ADEPT".
[35] Cu titlu de exemplu, a se vedea: Promo-LEX, Raportul nr. 3 al Misiunii de observare a alegerilor pentru funcţia de Preşedinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, perioada de monitorizare: 16-29 septembrie 2020, Chişinău, 2020, p. 5, https://promolex.md/wp-content/uploads/2020/10/RAPORT-nr.-3_MO-Promo-LEX_APreziden%C8%9Biale.pdf.
[36] De altfel, una din probleme constituie campaniile de informare între perioadele electorale, problemă remarcată de dna Alina Russu, ex-preşedinte, CEC.
[37] Cu titlu de exemplu, a se vedea: Regulamentul privind reflectarea campaniei electorale la alegerile prezidenţiale din 1 noiembrie 2020 în mijloacele de informare în masă din Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4151/2020.
[38] Pentru detalii a se vedea: Transparency International – Moldova, Asociaţia Presei Independente, Petru Macovei şi alţii, Capturarea mass-mediei şi a altor mijloace de comunicare publică în Republica Moldova, Chişinău, 2017, http://www.transparency.md/wp-content/uploads/2017/05/TI_Moldova_Capturarea_Mass_Media.pdf; Asociaţia Presei Independente, Centrul pentru Jurnalism Independent, Raport final privind monitorizarea mass-media în campania electorală pentru

Întru depăşirea tuturor acestor deficienţe, sunt de recomandat: îmbunătăţirea cadrului legal aferent monitorizării cheltuielilor concurenţilor electorali în campanie electorală; în aceeaşi ordine de idei, sporirea capacităţii CEC, inclusiv prin instruiri suplimentare a personalului; reglementarea mediului informaţional on-line în perioada electorală; îmbunătăţirea cadrului legal menit să prevină utilizarea resurselor administrative în perioada electorală; sporirea capacităţii CICDE în corespundere cu planurile strategice;[39] sporirea vizibilităţii programelor de informare dedicate populaţiei; sporirea capacităţii de supraveghere, monitorizare şi sancţionare a Consiliului Audiovizualului.

Administrarea alegerilor (lege şi practică)

Cât de eficient CEC administrează alegerile?

Legea reglementează modul de administrare a alegerilor. Însă, deşi cadrul legal, în general, corespunde standardelor internaţionale, fiind codificat şi cu o ierarhie clară, acesta deseori este modificat cu prea puţin timp (chiar şi mai puţin de un an) înainte de alegeri. Mai mult, legislaţia electorală deseori se modifică fără dezbateri veritabile şi fără a asigura modificarea, în acelaşi context, a normelor corespondente.[40] Acest fapt afectează capacitatea CEC de a-şi armoniza actele normative, dar şi, în final, de a administra cuvenit alegerile. Un exemplu elocvent în acest sens constituie reforma electorală din 2017 – trecerea, în cadrul alegerilor parlamentare, de la sistemul electoral proporţional la cel mixt (proporţional şi majoritar).[41] Reamintim că, în 2019, sistemul electoral mixt a fost abandonat, revenindu-se la cel proporţional. Un alt exemplu – introducerea certificatelor de integritate, cu ulterioara renunţare la acestea, între documentele care trebuiau prezentate de către candidaţi pentru a fi înregistraţi.[42]

Se menţine problema calităţii listelor electorale. Listele electorale se întocmesc în baza Registrului de stat al alegătorilor, cuprinzând toţi cetăţenii cu drept de vot care domiciliază ori îşi au reşedinţa pe teritoriul unei secţii de votare. Modul de întocmire şi de verificare a listelor de votare este reglementat de articolele 44-45 din Codul electoral, normele fiind dezvoltate prin Regulamentul cu privire la Registrul de stat al alegătorilor, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2974/2014, precum şi Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea şi actualizarea listelor electorale, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2674/2014. Prin intermediul paginii web a CEC, alegătorul poate sa-şi verifice datele incluse în Registrul de stat al alegătorilor - https://verifica.cec.md/, dar şi în listele electorale - http://liste.cec.md/. Chiar dacă mecanismul de întocmire, verificare şi actualizare a listelor electorale este reglementat, autorităţile şi alegătorii nu totdeauna sunt pro-activi în acest sens. Există incoerenţe între datele mai multor registre de stat: Cadastrul bunurilor imobile, Registrul de stat al populaţiei, Registrul adreselor, Registrul de stat al alegătorilor. Aceste incoerenţe periclitează interoperabilitatea datelor şi afectează acurateţea datelor listelor electorale. Listele electorale, în final, conţin erori în datele alegătorilor (de identificare şi adrese), menţinând în continuare şi persoane decedate. Se constată probleme, în special, în actualizarea datelor despre cetăţenii aflaţi în afara ţării şi a celor din stânga Nistrului. Este de reţinut că, în virtutea art. 58 alin. (2) din Codul electoral, alegătorii din raza secţiei de votare care nu sunt înscrişi în listele electorale se înscriu într-o listă suplimentară la prezentarea documentului ce atestă domicilierea lor în perimetrul secţiei de votare în cauză. În lista suplimentară se înscriu şi alegătorii care nu au înregistrare la domiciliu sau la reşedinţă. Recent, CEC a anunţat că, la momentul de finalizare a procedurii de actualizare a listelor electorale, în Registrul de stat al alegătorilor, sunt înscrişi 3 287 140 cetăţeni cu drept de vot, inclusiv: 232 631 - fără înregistrare la domiciliu sau reşedinţă

alegerile parlamentare 2019, http://api.md/page/ro-monitorizarea-mass-media-in-campania-electorala-pentru-alegerile-parlamentare-2019-343.

[39] A se vedea: Planul strategic al CICDE pentru anii 2020-2023, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 3668/2020.

[40] Din opinia exprimată în cadrul interviului de dna Alina Russu, ex-preşedinte, CEC.

[41] Pentru detalii a se vedea: Transparency International – Moldova, Paşa Valeriu, Evaluarea funcţionalităţii şi impactului proiectelor de lege privind schimbarea sistemului electoral, Chişinău, 2017, http://www.transparency.md/wp-content/uploads/2017/05/TI_Moldova_Evaluare_Modificarii_Sitemului_Electoral.pdf.

[42] A se vedea: Transparency International – Moldova, Observatorul de politici publice nr. 22, aprilie 2020, Certificatele de integritate: experienţe şi perspective, http://www.transparency.md/wp-content/uploads/2020/07/Observator-nr-22_Certificat-integritate.pdf

(inclusiv cei care au emigrat autorizat peste hotarele ţării); 256 203 – cu domiciliul înregistrat în stânga Nistrului.[43]

Implicit, pentru îmbunătăţirea calităţii listelor electorale, a fost instituită şi procedura înregistrării prealabile, reglementată prin Regulamentul privind înregistrarea prealabilă, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1568/2018. Prin aceasta, cetăţenii Republicii Moldova cu drept de vot, care, în ziua alegerilor, se vor afla în străinătate, precum şi cei care au domiciliul în localităţile din stânga Nistrului, pot să se înregistreze prealabil, prin intermediul paginii web oficiale www.alegator.md sau prin cerere scrisă, individuală sau în grup, depusă la CEC şi/sau la misiunile diplomatice, oficiile consulare ale Republicii Moldova. Înregistrarea prealabilă nu este o condiţie obligatorie întru exercitarea dreptului la vot. Cetăţenii care în ziua alegerilor se află peste hotarele ţării şi care, din diferite motive, nu s-au înregistrat prealabil pot vota la orice secţie de votare constituită în afara ţării. Popularitatea instrumentului creşte.[44] Dacă în anul 2019 au fost efectuate 24 125 înregistrări prealabile, atunci pe parcursul anului 2020 pentru scrutinul prezidenţial au fost efectuate 35 910 înregistrări noi. Cifra totală la momentul finalizării procedurii era de 60 035 înregistrări. Cele mai multe solicitări de înregistrare prealabilă, pe parcursul anului 2020, au fost pentru a vota în: Italia – 12 067, Marea Britanie – 9 278, Germania – 6 423 şi Federaţia Rusă – 6 202. Comparativ cu datele din 2019, cea mai mare creştere este în cazul Federaţiei Ruse – de aproape 11 ori. Au existat investigaţii jurnalistice care au deconspirat pretinse falsuri în procesul înregistrării prealabile,[45] acestea urmând, la sesizarea CEC, să fie investigate de organele de drept.[46] Chiar dacă, rezultatele înregistrării prealabile este doar unul din criteriile în baza cărora se decide asupra numărului şi locului secţiilor de votare în străinătate şi în stânga Nistrului, eventualele suspiciuni privind corectitudinea acestora decredibilizează alegerile care urmează.

Totuşi, este de menţionat că, potrivit Promo-LEX,[47] repartizarea secţiilor de votare constituite peste hotare corespunde în mare parte unei abordări metodologice echidistante, având la bază criteriile stabilite de cadrul legal. Prin actul de constituire părţile interesate au fost informate cu privire la etapele procesului de constituire, formula de calcul utilizată, riscurile determinate de evoluţia epidemiologică etc. Promo-LEX a atras atenţia asupra lipsei unui proces de consultare publică instituţionalizat, fapt care a provocat speculaţii şi suspiciuni la mai mulţi actori ai procesului electoral. În contextul alegerilor prezidenţiale din 01.11.2020, comparativ cu alegerile prezidenţiale din 30.10.2016, s-a majorat numărul de secţii constituite de CEC pentru regiunea transnistreană (de la 30 la 42) şi al celor organizate peste hotare (de la 100 la 139). Simultan, s-a redus numărul secţiilor constituite de CECE – de la 1981 la 1962.

Se menţine problema accesibilităţii secţiilor de votare. CEC reglementează accesul neîngrădit şi nediscriminatoriu al persoanelor cu dizabilităţi la procesele electorale, dar şi depune eforturi în depăşirea deficienţelor (adaptarea rezonabilă a infrastructurii secţiei de votare şi dotarea cu plicuri şablon, lupe, cabina de vot adaptate).[48] Totuşi, potrivit unor cercetări, buna parte a secţiilor de votare rămân inaccesibile

[43] CEC, 08.10.2020, Numărul total de alegători înscrişi în Registrul de stat al alegătorilor la etapa procedurii de actualizare a listelor electorale este de 3 287 140, https://a.cec.md/ro/numarul-total-de-alegatori-inscrisi-in-registrul-de-stat-2781_97882.html.
[44] Date din Promo-LEX, Raportul nr. 2 al Misiunii de observare a alegerilor pentru funcţia de Preşedinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, perioada de monitorizare: 26 august – 15 septembrie 2020, Chişinău, 2020, p. 4, https://promolex.md/wp-content/uploads/2020/09/RAPORT-nr.-2_MO-Promo-LEX_Prezidentiale.pdf.
[45] TV8, /Investigaţie. Video/ Operaţiunea „Votăm în Rusia": alegători fictivi şi activişti socialişti, https://tv8.md/2020/09/15/investigatie-video-operat%cc%a6iunea-vota%cc%86m-i%cc%82n-rusia-alega%cc%86tori-fictivi-s%cc%a6i-activis%cc%a6ti-socialis%cc%a6ti/.
[46] TV8, IGP va face o expertiză pentru a verifica listele de înregistrare prealabilă a alegătorilor, după investigaţia TV8, https://tv8.md/2020/09/22/igp-va-face-o-expertiza-pentru-a-verifica-listele-de-inregistrare-prealabila-a-alegatorilor-dupa-investigatia-tv8/
[47] Pentru detalii a se vedea: Promo-LEX, Raportul nr. 3 al Misiunii de observare a alegerilor pentru funcţia de Preşedinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, perioada de monitorizare: 16-29 septembrie 2020, Chişinău, 2020, p. 4, https://promolex.md/wp-content/uploads/2020/10/RAPORT-nr.-3_MO-Promo-LEX_APreziden%C8%9Biale.pdf.
[48] Regulamentul cu privire la accesibilitatea procesului electoral pentru persoanele cu dizabilităţi, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4463/2016.

persoanelor cu dizabilităţi, deşi sunt amplasate în clădiri publice, care ar trebui să corespundă standardelor de accesibilitate.[49] În atare condiţii, soluţia ar fi votarea la locul aflării (cu urna mobilă).[50]

În ceea ce priveşte asigurarea infrastructurii secţiilor de votare şi a securităţii procesului de votare, CEC i-a revenit o nouă atribuţie – implementarea sistemului de înregistrare video în secţiile de votare. În acest sens, au fost dezvoltate prevederi în Regulamentul privind funcţionarea Sistemului de înregistrare video în secţiile de votare, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2265/2019, prevederi implementate.

Ca şi în cazul campaniilor electorale, o problemă constituie insuficienţa unor programe de promovare a comportamentului antifraudă electorală. De altfel, este de notat că, deşi există reglementări antifraudă în legislaţia electorală şi cea conexă (contravenţională şi penală), normele rămân echivoc interpretabile şi dificil aplicabile. Evident, în atare condiţii, este dificil de dezvoltat programe ample şi specializate de informare. Chiar dacă CEC, în acest sens, depune eforturi, acestea urmează a fi consolidate. Este de menţionat că CEC dispune de un centru telefonic de apel pentru cetăţeni, care funcţionează în perioada electorală.

Întru depăşirea acestor deficienţe, sunt de recomandat: asigurarea stabilităţii legislaţiei electorale; în modificarea legislaţiei electorale, ghidarea de standardele internaţionale şi exigenţele tehnicii legislative; consolidarea eforturilor în sporirea calităţii listelor electorale; reconsiderarea mecanismului de înregistrare prealabilă a alegătorilor; sporirea accesibilităţii secţiilor de votare pentru persoanele cu dizabilităţi; îmbunătăţirea cadrului legal menit să asigure integritatea procesului electoral; îmbunătăţirea programelor de formare a comportamentului antifraudă electorală.

[49] Pentru detalii a se vedea: CEC, Studiu: Mecanisme eficiente de incluziune a persoanelor cu dizabilităţi în procesul electoral, Chişinău, 2016, https://a.cec.md/storage/old_site_files/files/files/studii_analiza/Studiu%20accesibilitatea%20procesului%20electoral%20.pdf.

[50] Procedura este reglementată prin Instrucţiunea cu privire la procedura de vot cu urna mobilă, aprobată prin Hotărârea CEC nr. 3391/2010.